

Приєм *інформаційного орієнтування* (рівень умінь, параметр усвідомленість) умінь побудувати власну пізнавальну активність із опорою на відомі або спеціально вивчені орієнтири.

Приєм *формулювання проблеми* (рівень переконання, параметр пристрасність) – цілеспрямоване сприйняття інформації крізь призму світобачення з метою подальшого прогнозування наслідків реалізації власного стилю пізнання [1, с.111].

Інтенсифікація навчально-пізнавальної діяльності відбувається за рахунок того, що і педагог, і учень орієнтуються не лише на засвоєння знань, але й на прийоми цього засвоєння, на способи мислення, які дозволяють побачити зв'язки і співвідношення між об'єктами, які вивчаються, а отже і зв'язати окремі елементи в єдине ціле.

Висновки. Візуальні засоби навчання – високоефективний підхід до покращення якості освіти на різних рівнях, зокрема, у старшій школі. Візуальний підхід має різні види та виконує багато функцій у процесі навчання. Проте, ефективність застосування візуальних засобів у навчальному процесі залежить не лише від якості та дидактичних можливостей відповідних засобів, але й від готовності вчителя до самостійного проектування та практичного використання цих засобів у навчальному процесі. Підвищення якості фізичних знань засобами візуалізації здійснюємо на основі впровадження пошуково-креативної діяльності та цілеорієнтування її на використання диференційованих технологічних прийомів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні часткових питань методики навчання механіки в старшій школі.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Дидактичне забезпечення семінарських занять з курсу «Методика навчання фізики» (загальні питання) : навчально-методичний посібник / П.С. Атаманчук, О.М. Семерня, Т.П. Поведа. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 392 с.
2. Атаманчук П.С. Інноваційні технології управління навчанням фізики / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 1999. – 174 с.
3. Бар'яхтар В.Г. Фізика 10 клас. Академічний рівень : підручник для загальноосвіт. навч. закладів / В.Г. Бар'яхтар, Ф.Я. Божинова. – Х. : Ранок, 2010. – 256 с. : іл.
4. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – М., 1991. – 207 с.
5. Збірник задач з фізики / П.С. Атаманчук, А.А. Крицьков, В.В. Мендерецький ; за ред. П.С. Атаманчука. – К. : Школяр, 1996. – 304 с.
6. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / Я.А. Коменский ; под ред. А.И. Пискунова. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 656 с.

УДК 372.853(075.3)

Р. І. Швай

Національний університет «Львівська політехніка»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ДИДАКТИКИ ТВОРЧОСТІ

У статті розглянуто особливості педагогічної взаємодії «учитель-учень» у контексті дидактики творчості; розкрито основні характеристики та особливості навчання креативних учнів; визначено завдання, професійно сутнісні для творчої методичної діяльності вчителя фізики.

Ключові слова: креативність, модель, характеристики, компетентності, завдання.

Постановка проблеми. Важливою метою навчання фізики в середній школі є розвиток особистості учнів засобами фізики як навчального предмета, зокрема завдяки формуванню в них предметної компетентності на основі фізичних знань, наукового світогляду й відповідного стилю мислення, розвитку експериментальних умінь і дослідницьких навичок, творчих здібностей і схильності до креативного мислення. Методи дидактики творчості пов'язані з компетентнісним підходом до навчання, який враховує особистий досвід учня, вплив освітнього середовища на його формування. Існує пряма залежність між розвитком креативності учнів у процесі навчання та набуттю компетентності як здатності особи

7. Лаврентьев Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.Б. Лаврентьева. – Барнаул : АлтГУ, 2002. – 156 с.
8. Методика навчання фізики у старшій школі : навч. посіб. / [В.Ф. Савченко, М.П. Бойко, М.М. Дідович та ін.] ; за ред. В.Ф. Савченка. – К. : Академія, 2011. – 296 с.
9. Педагогічний словник / за ред. М.Д. Ярмаченка. – К. : Пед. думка, 2001. – 516 с.
10. Резник Н.А. Технология визуального мышления / Н.А. Резник // Школьные технологии. – 2000. – № 4. – С. 127-141.
11. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 2. – 328 с.
12. Фізика : підручник для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. (профільн. рівень) / Т.М. Засєкіна, М.В. Головка. – К. : Педагогічна думка, 2010. – 304 с., іл., табл.
13. Чернилевский Д.В. Технология обучения в высшей школе : учебное издание / Д.В. Чернилевский, О.К. Филатов ; под ред. Д.В. Чернилевского. – М. : Экспедитор, 1996. – 288 с.

Н. В. Форкун

Каме́нец-Подольский национальный университет имени Ивана Огиенко

ФОРМИРОВАНИЕ КАЧЕСТВЕННЫХ ЗНАНИЙ УЧЕНИКОВ СТАРШИХ КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ ВИЗУАЛИЗАЦИИ

Статья посвящена проблеме использования визуальных средств обучения при изучении механики в старшей школе для формирования качественных знаний учащихся. Обосновано, что визуальные средства обучения повышают качество знаний старшеклассников по физике. Приведены примеры использования на уроках физики опорных конспектов, структурно-логических схем, фреймов, опорных сигналов, которые различаются по объему представленной информации и сложностью работы с ними, возможностями подачи ключевых понятий учебной темы и их детализацией.

Ключевые слова: качественные знания, средства обучения, визуальные средства обучения, механика, опорный конспект.

N. V. Forkun

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

FORMING THE QUALITY KNOWLEDGE OF SENIOR PUPILS BY MEANS OF THE VISUALIZATION

Article is devoted to the use of visual teaching of mechanics in high school for the formation of quality knowledge. Visual learning tools there are highly effective approach to quality education at different levels, particularly in the middle school. Visual approach has various types and performs many functions in the learning process. Effectiveness of visual tools in the learning process depends on the willingness of teachers to independently design and practical use of these tools in the classroom. Improving the quality of physical knowledge carry through the introduction of creative activity of pupils and based such activity on differentiated technological methods.

Key words: quality knowledge, learning tool, visual learning tool, mechanics, reference summary.

Отримано: 13.05.2013

невих, але нездоланих обмежень, то стане зрозумілим, чому творчість виявляється так рідко. Якщо обмеження зняти, то, можливо, кожен виявляв би певного роду творчість, яка супроводжує будь-яку діяльність.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженню проблем творчості, креативності, інноваційної діяльності присвячені наукові праці Д.Б. Богоявленської, Дж.П. Гілфорда, В.М. Дружиніна, Є.П. Ільїна, В.В. Клименко, Г.С. Костюка, В.Г. Кременя, С. Медніка, В.О. Моляко, О.Л. Музики, Е. Нецка, Я.О. Пономарьова, В.А. Роменця, С.Л. Рубінштейна, С.О. Сисоевої, Р. Стернберга, Д.В. Чернишевського, Е.П. Торренса, Ю.Л. Трофімова, Р. Шмідта, В.С. Юркевич та інших.

Мета статті. У статті розглядаються завдання вчителя на шляху формування компетентностей учнів (результатів навчання) за заданими стандартами.

Виклад основного матеріалу. Процес навчання залежить від багатьох чинників. З них виділимо два суттєві, які впливають на процес засвоєння знань, а саме: особистість учителя та індивідуальне сприйняття учнем навчального матеріалу (особливості мислення, пам'яті, індивідуальні особливості перебігу психічних процесів, відмінності у навичках працювати тощо). Найголовніше, що вчитель може дати своєму учневі, – це допомога у розумінні і розвитку своєї індивідуальності, виявлення нових шляхів свого розвитку, підтвердження важливості виконаної праці та її результатів, сприяння творчості [4]. Зростає пріоритет учіння перед викладанням, процесу мислення (як думати) перед змістом (що думати).

Учень є мислячою активною особистістю, яка свідомо реагує на дії вчителя. Учитель у процесі навчання націлений на формування в учнів визначених навчальною програмою знань та умінь. Оскільки інформаційний потік доволі великий, тому акцент зміщується на діяльнісний аспект, на формування умінь і навичок, на уміння здобувати знання для своєї діяльності. «... Найважливішою метою процесу навчання стає розвиток особистості учня, а здобуття знань, умінь, і навичок розглядається як засіб цього розвитку» [2, с.53]. Провідним у процесі навчання повинен стати зв'язок між навчальними діями та мисленням. Саме на уроках фізики вчитель може спрямувати свою діяльність не лише на передачу готових знань учням, а повністю реалізувати діяльнісний підхід у навчанні. Важливо, щоб абстрактні поняття формувалися на основі чуттєвого досвіду, а самі знання застосовувалися на практиці. Чуттєве пізнання залежить від раціональних знань людини, яка схильна помічати у речах те, що усвідомлює. Чуттєві ознаки речей або явищ разом з абстрактними знаннями утворюють новий зміст [3, с.4]. Отримувати раціональні знання на основі чуттєвого образу краще сприймаються і усвідомлюються. Практика накопичення чуттєвого досвіду сприяє умінню виокремлювати з набору характеристик предмета або явища саме ті, які потрібні для виконання конкретного практичного чи теоретичного завдання. Учні середнього шкільного віку здатні аналізувати абстрактні ідеї, шукати логічні суперечності в абстрактних судженнях, оперувати поняттями під час розв'язування задач. «Ці здібності виникають не самі собою, а формуються і розвиваються в процесі навчання при оволодінні знаковими системами» [1, с.320].

Однак результатом підвищення рівня абстрактності, алгоритмізації процесу вивчення навчального матеріалу є зниження загальної емоційності та образності викладу навчального матеріалу. Мова стає сухою, зменшується частка яскравих прикладів, учителі рідко використовують художні прийоми – все те, що активізує емоційну і мимовільну пам'ять.

Важливо, щоб учень отримував задоволення від самого процесу пізнання. Зовнішня мотивація, яка стимулюється оцінками, суперництвом між учнями або прагненням до створення оригінального продукту, не сприяє творчості. Творчості сприяє внутрішня мотивація, а особливо той її аспект, який можна окреслити як автономну пізнавальну мотивацію, пов'язану з пізнавальним інтересом, який реалізується у творчій діяльності та підтримує мисленнєву активність. Спробуємо зрозуміти позицію учня, мотивом до навчання якого є отримання хорошої оцінки. За відсутності внутрішньої мотивації та спеціальних здібностей до вивчення фізики навчання не приносить радості, стає нудним, нестерпним. Навчання зводиться до простого запам'ятовування, а це

для вивчення фізики не допустимо. Зовсім іншою є ситуація учня, не обтяженого певними очікуваннями з боку батьків, викладачів (так званого «поганого учня»). Він за бажанням може вчитися у своє задоволення, вивчати лише те, що йому до вподоби, що викликає інтерес та відповідає індивідуальним задаткам та здібностям, а тим самим дистанціюватися від великого обсягу інформації та вимог чинної програми. Своєрідний самозахист інколи приводить до несподіваних результатів. При уважному ставленні до себе такий учень може показати (несподівано для вчителя) глибоку обізнаність з окремих розділів фізики, наприклад, добре знати механіку, водночас, зовсім не орієнтуватися в молекулярній фізиці, тобто, показати хороші знання з напрямку, який викликав у нього інтерес. Установка на навчання у нього цілком протилежна, ніж в учня, який учиться задля оцінки. Знання, отримані як результат вибіркового пізнавального інтересу, можуть стати основою для подальшого розвитку. Крім того, учень, не переважаний навчальною інформацією та стереотипами у мисленні, може розмірковувати та демонструвати нестандартні підходи у вирішенні тих чи інших завдань, бути відкритим до творчості. Здебільшого його гнучкість виявляється в умінні адаптуватися у будь-якому середовищі та ситуації. Такий учень потребує свого творчого вчителя, який зможе подолати стереотипи сприймання учнів через призму стандартного оцінювання рівня навчальних досягнень та правильно спрямувати їхню пізнавальну активність.

Узагальнивши дослідження Дж.П. Гілфорда, Е.П. Торренса, Е. Нецка, К. Шмідта та інших, можна описати модель креативного учня. Не існує уніфікованої креативної особистості, оптимального виду «творчого розуму» або уніфікованої системи творчих характеристик і здібностей. Це дає змогу предствити творчість у типологічних і системних категоріях.

Креативний учень характеризується продуктивністю мислення, а саме: може отримати багато розв'язків однієї проблеми; легко будує вирази з певних фраз, слів, творить їх нове поєднання; створює оригінальні порівняння, метафори, синоніми, асоціації. Він характеризується гнучкістю мислення, а саме: трансформує і модифікує ідеї, шукаючи кращих розв'язків, може легко змінювати напрями досліджень, виходити за межі відомого та звичних схем розв'язків; може запропонувати нестандартне застосування предметів щоденного вжитку, пристроїв та засобів; може вільно змінювати і доповнювати різні геометричні фігури та рисунки, отримуючи нові рішення. Оригінальність мислення креативного учня виявляється в отриманні рідкісних, унікальних та корисних розв'язків; оригінальності мислення, намаганні для всіх розв'язків застосовувати нетипові асоціації, ідеї, а також у небажанні розв'язувати закриті проблеми (конвергентні). Креативний учень характеризується чутливістю до проблем, а саме: може виявити і точно сформулювати проблеми, які інші не побачили; допитливий, легко знаходить приховані недоліки або переваги предметів, явищ; охоче задає питання, не задовольняється простою відповіддю; любить антиципацію суперечностей, робить цікаві припущення; формулює дефініцію проблеми, відкриваючи нові значення, прогалини у знаннях, формулює питання, які стимулюють нові пізнавальні пошуки. Такий учень характеризується старанністю, може досконало закінчити особливо складні творчі роботи, присвячує їм багато часу, виражаючи свої думки і почуття: його праці естетично оформлені. Особистісними характеристиками креативного учня є:

- відкритість розуму і прагнення новизни. Учень толерантно ставиться до двозначності і суперечностей, прагне розв'язувати нові завдання, цікавиться складними і суперечливими проблемами, які не мають простих рішень. Для виконання завдань використовує різні джерела інформації, а суперечлива інформація не є причиною зупинки роботи чи надмірного напруження;
- незалежність і сміливість. Учень не застосовує відомі методи розв'язування задач, логічно обґрунтовує власну думку, сміливо протистоїть стереотипним тенденціям, не боїться нових рішень, часто пропонує непопулярні рішення, тому йому приписують бунтівливі схильності. З успіхом виходить з непевних і ризикованих ситуацій;
- витривалість, концентрація на завданні. Учень легко зосереджується на творчих проблемах, може це робити

протягом довгого часу. Відчуває радість від самого процесу творення, а не від нагород і зовнішніх оцінок.

До характеристик креативних учнів можна додати особливості, сформовані В. МакКінном [6, с.490]: домінантність, спонтанність, віра у свої сили та висока самооцінка, труднощі у соціальній адаптації, вищий від середніх показників інтелект, а також доволі високий рівень агресивності та концентрація на собі. Крім того, практично у всіх креативних учнів помітні проблеми у поведінці, зневага до умовностей та авторитетів, що ускладнює роботу з ними. Легко помітити недоліки креативних учнів, а виявити їх творчі здібності доволі складно, а часом неможливо без спеціальної роботи у цьому напрямку [5].

Креативні учні мають схильність до домінування, більш витривалі, непередбачувані, інтелектуально та соціально активні, незалежні, самостійні, більш гнучкі в навчанні, краще пристосовуються до змінних умов. Часто креативні учні виявляють свої здібності у різних галузях, що дуже полегшує їх ідентифікацію. Важливою умовою визнання учня креативним є його самостійна робота над творчим завданням. Якщо мета діяльності запропонована ззовні (наприклад, учителем), тоді креативний учень опрацює програму реалізації і з власної ініціативи робить спробу її виконати. Креативні учні керуються, здебільшого, пізнавальними мотивами, вони не надають надто великого значення оцінюванню їхніх знань та умінь. Однак є учні, які явно не показують своїх можливостей. Їхні навчальні досягнення значно нижчі, ніж могли би бути реально. Причини цього є різні: груповий тиск ровесників, нерозуміння з боку вчителя, прагнення не виділятися на фоні однокласників, що допомагає взаємному контакту та адаптації в групі тощо.

Учні менш креативні стараються виконувати лише ті завдання, які від них вимагають. Метою діяльності є досягнення соціального визнання. Вони навчаються з обов'язку лише для отримання доброї оцінки. Досягнувши бажаного, подальша робота, як правило, припиняється.

Учителю складно працювати з креативними учнями. Серед різноманітності проблем, які виникають під час роботи з ними, можна виділити такі [7]:

1. Загроза дисципліні. Учителю складно відрізнити деструктивну поведінку учня від творчої. Напружену ситуацію в класі зумовлює дивергентна поведінка креативного учня, якого не задовольняє єдине питання або єдина відповідь. Поведінку креативного допитливого учня на уроці, який хоче отримати відповідь на питання, які його цікавлять, використовують інші учні для того, щоб по своєму використати час уроку (не працювати). Відтак креативні учні можуть створювати загрозу процесу учіння, дисципліні на уроці. "Найпростіше" у цій ситуації застосовувати санкції щодо креативних учнів.
2. Неочікувані відповіді. Креативні учні легко продукують дуже оригінальні відповіді і неочікувані вирішення проблем, якщо їх до цього заохочувати.
3. Несподівано складні питання. Креативні учні схильні задавати питання, на які вчитель інколи не може дати відповіді. Учні виявляють не зовсім зрозумілі вчителю зв'язки, які залишаються для нього незрозумілими навіть після довгих пояснень дитини.
4. Здогад. Креативні учні можуть швидко здогадатися як вирішити проблему. Вони можуть робити припущення, близькі до істини, отримуючи велике задоволення. Учителі більше надають перевагу не здогадам, а логічному знаходженню істини. Водночас, у роботі [7] підкреслено, що не можна вважати неправильним розв'язування завдань шляхом здогаду. Потрібно лише відрізнити розв'язки, отримані шляхом здогаду і не побудовані на знаннях, від сміливих припущень, які можуть скоротити нудний процес роздумів і привести до оригінального рішення.
5. Схильність до жартів. Однією з характеристик креативного учня є схильність до жартів, гумору. Часто це не подобається вчителям, особливо тоді, коли вони не розуміють суті жарту. Цей прийом використовують некреативні учні, гумор яких виникає не з творчості, а з бажання руйнувати і заважати. Викладач повинен відрізнити різновиди гумору, які виникають або з творчості, або з

бажання деструкції, тобто відрізнити учня креативного від простого бунтівника.

Часто креативні учні мають проблеми емоційного плану, пов'язані з їхнього творчою позицією (складність адаптації в групі, тенденції до домінування). На розуміння поняття «креативний учень» впливають суспільна та психолого-педагогічна оцінки, які часто не співпадають. Креативний учень у соціальному розумінні, а також у щоденному навчальному характеризується як такий, що добре вчиться, слухняний, має зразкову поведінку та інші шкільні досягнення. Школа схематизує тип креативного учня. Тобто учень є хороший, якщо добре вчиться, не задає складних питань, не має дивних ідей. На загальну схему сприймання креативного учня впливають навіть такі чинники як стать, поведінка в школі, зовнішній вигляд, позиція у класі, спілкування батьків з учителем, а навіть матеріальний статус батьків. У психолого-педагогічному розумінні учень з творчим потенціалом – це такий, який має розвинений інтелект, значні навчальні досягнення, пізнавальний інтерес, уміння відійти від усталених схем, здатність адаптуватися до будь-якої ситуації, прагнення нового.

Учитель, який прагне допомагати учням в творчості, повинен [2, с.80]:

1. Формулювати учням відкриті питання, на які можна отримати кілька правильних відповідей.
2. Ставити перед учнями завдання, які вимагають застосування наявних знань та створення на їх основі чогось нового, проведення власних досліджень.
3. Зацікавити учнів і підтримувати цей інтерес. Сприяти учням в тому, щоб вони отримували задоволення, самостійно знайшовши відповіді на поставлені запитання. Учитель не позиціонує себе як такого, що все знає, тим самим показуючи, що знання не є закритою системою, а їх можна весь час поповнювати.
4. Створювати в класі доброзичливий клімат навчального середовища (наприклад, у вигляді захопливої гри), де все сприймається легко, а тому значно простіше створювати нові оригінальні ідеї. Творчий вчитель добре сприймає гумор, сміється разом з учнями, а не над ними, не іронізує.
5. Не підтримувати суперництва між учнями, бо якщо хтось з учнів перемагає, то, відповідно, хтось має програти. Потрібно стимулювати внутрішню мотивація як сприймання радості від самого процесу пізнання.
6. Створювати сприятливу атмосферу для виявів оригінальності, яка не буде виявом беззмістовних фантазій, а навпаки – матиме реальне втілення.
7. Не застосовувати оцінювання під час творення ідей учнями. Учити дефініції і редефініції проблем та поділу процесу їх розв'язування на конкретні етапи.
8. Не забувати про учнів з низьким рівнем навчальних досягнень, які також здатні до несподіваної метафори, асоціацій, творення оригінальних ідей.
9. Підтримувати почуття власної значущості учня, але так, щоб він розумів, що висока самооцінка є наслідком напруженої праці і досягнень, а не їх причиною.
10. Акцентувати важливість самого творчого процесу, наголошуючи, що помилки допустимі у творчому процесі.
11. Не боятися виконувати соціальну роль «дитини» (це поняття є складовою частиною структури особистості за Е. Берном) – потрібно долучатися до навчальної діяльності нарівні з учнями.
12. Не можна критикувати особистість учня, а лише його поведінку, яка не вписується в закладені норми творчої діяльності групи. Не оцінювати працю учня традиційно, а в категоріях «подобається – не подобається».
13. Бути терпеливим – виховати креативного учня дуже складно, а на результат часом потрібно очікувати надто довго.

Реалізація поставлених завдань допоможе сформувати в учнів наступні якості, а саме: автономію, що дає змогу контролювати творчі ідеї; автентичність в ініціюванні діяльності та інші дії, що базуються на власній здатності приймати рішення; відкритість до різних підходів і методів; готовність сприймати нові ідеї; відчуття радості від процесу творчості.

Але найважливішим є почуття віри у себе, інтелектуальної незалежності, уміння мислити «по-своєму». Перелічені завдання мають супроводжувати роботу учителя, до-

помагати йому розв'язати безліч теоретичних і практичних дилем у процесі занять, підвищувати атракційність та ефективність навчання. З окреслених загальних завдань можна визначити конкретні засади діяльності педагога, які стосуються найважливіших аспектів його праці: допомога учням у процесі здобування знань і набуття творчих умінь, розвиток автономної пізнавальної мотивації і креативності вихованців; стиль педагогічної праці, який допомагає у створенні відповідного навчального творчого середовища.

Висновок. Процес навчання залежить від багатьох чинників, серед яких є два суттєві, які впливають на процес засвоєння знань, а саме: особистість учителя та індивідуальне сприйняття учнем навчального матеріалу. Учителю повинен дотримуватися психолого-педагогічних принципів, які стосуються умов розвитку креативності учня, враховувати різні аспекти навчального середовища.

Список використаних джерел:

1. Психология человека от рождения до смерти / [под ред. А.А. Реана]. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. – 656 с.
2. Теория и методика обучения физике в школе. Общие вопросы : учеб. пособ. для пед. учеб. заведений / [С.Е. Каменецкий, Н.С. Пурьшева, Н.Е. Важевская и др.] ; под ред. С.Е. Каменецкого, Н.С. Пурьшевой. – М., 2000. – 368 с.
3. Шамало Т.Н. Учебный эксперимент в процессе формирования физических понятий / Т.Н. Шамало. – М.: Просвещение, 1986. – 96 с.
4. Швай Р.І. Навчання творчості як елемент педагогічної технології / Р. І. Швай // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний університет, 2004. – Вип. 10: Дидактика дисциплін фізико-математичної та технологічної освітніх галузей. – С. 49-51.

УДК 373.5.016:53

В. С. Шуліка

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УЧНІВ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ФУНКЦІЙ НА УРОКАХ ФІЗИКИ

У статті визначено завдання вчителя, які він має розв'язувати для того, щоб пізнавальний інтерес учнів на уроках фізики активно розвивався. Запропоновано модель розвитку пізнавального інтересу у вигляді триєдиної системи цінностей. Розкрито зміст структурних компонентів пізнавального інтересу. Розглянуто приклади фізичних задач, що сприяють формуванню та розвитку пізнавального інтересу.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, система цінностей, навчально-пізнавальна діяльність, задачі з фізики.

Творче відношення до будь-якої виду праці є дуже цінним у сучасному та динамічному світі. Його слід виховувати ще з шкільних років, починаючи з найпростіших дослідів та розв'язування задач. Навчальним предметом, що найбільш широко формує в учнів уявлення про сучасну картину світу є фізика. Для того, щоб школярі творчо та натхненно підходили до розв'язання поставлених задач та усвідомлення важливості отриманих знань в цілому, украй необхідним є формування та розвиток у них пізнавального інтересу. Вплив пізнавального інтересу на особистість і діяльність школярів надзвичайно великий. Педагоги та психологи вважають, що перед тим як залучати школяра до певного виду діяльності, потрібно зацікавити, підготувати його до цієї діяльності, щоб він сконцентрував усю увагу та сили на самостійному розв'язанні поставленої задачі, а вчитель лише направляє його. Основним завданням педагога є створити усі умови для саморозвитку дитини. Зацікавлену дитину помітно навіть за мімікою, у неї підвищена життєдіяльність та проявляється відчуття задоволення від виконаної справи, учень повертає голову в бік учителя, коли той говорить, спостерігає за ним не відводячи погляду, залишає інші справи, – це і є найбільш яскраво виражені зовнішні прояви інтересу учня.

Про необхідність формування пізнавального інтересу та його значення постійно говорять та пишуть провідні вітчизняні та закордонні науковці та методисти. Інформація про те, що пізнавальний інтерес є важливим фактором навчання та розвитку особистості знаходимо у працях однієї із перших дослідниць цього психолого-педагогічного явища Г.І. Щукіної. Вона відзначає, що життя, яке позбавлене пізнавального інтересу, тьмяне, особистість, що позбавлена того вагомому внутріш-

5. Юркевич В.С. Творчески одаренные дети: выявление и развитие. Типы одаренности / В.С. Юркевич // Учитель в школе. – 2008. – № 2. – С. 69-76.
6. MacKinnon D.W. The nature and nurture of creative talent / D.W. MacKinnon // American Psychologist. – 1962. – № 17. – P. 484-495.
7. Filozofie wychowania, Filozofia w szkole, Filozofia w życiu: materiały konferencji 19–20 września 2003 r., Kielce. T. V / red. naukowa B. Bulikowski, W. Rechlewicz. – Kielce : Akademia Świętokrzyska, 2004. – 406 s.

Р. І. Швай

Національний університет «Львівська політехніка»

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ДИДАКТИКЕ ТВОРЧЕСТВА

В статье рассмотрены особенности педагогического взаимодействия «учитель – ученик» в контексте дидактики творчества, основные характеристики и особенности обучения креативных учащихся, определены задачи, профессионально существенные для творческой методической деятельности учителя физики.

Ключевые слова: креативность, модель, характеристики, компетентности, задачи.

R. I. Shvay

Lviv Polytechnic National University

COMPETENCE IN DIDACTICS OF CREATIVITY

The specific of pedagogical interaction «teacher – pupil» in context of didactic of creativity, main characteristics and specific of education for creative pupils have been considered. The tasks professional essential for the creative methodical activity of physics teacher have been established.

Key words: creativity, model, characteristics, competence, task.

Отримано: 5.06.2013

нього стимулятора, який постійно підштовхує її дії, відчиняє перед нею нові перспективи, дозволяє переживати радість інтелектуального задоволення в будь-якій діяльності, якою б людина не займалася [5]. З цього випливає і те, що пізнавальний інтерес є ще й потужним мотивом навчальної діяльності, без якого навчання утратить свої «барви».

Метою статті є розглянути методичні особливості розвитку пізнавального інтересу учнів. Запропонувати методику розвитку пізнавального інтересу на уроках фізики через систему функцій.

В психолого-педагогічній літературі знаходимо цілий ряд визначень пізнавального інтересу. Проаналізувавши та узагальнивши їх, ми схилиємося до того, що під пізнавальним інтересом доцільно розуміти вибіркочку спрямованість особистості, що напрямлена на області пізнання, до її предметної сторони, до самого процесу опанування знань.

Визначимо завдання педагога, які він має розв'язувати для того, щоб пізнавальний інтерес учнів на уроках активно розвивався:

- розкрити об'єктивні можливості цікавих сторін в педагогічному процесі, явища навколишнього світу;
- збуджувати та постійно підтримувати в учнів стан активної зацікавленості оточуючими їх явищами, що пояснюються завдяки вивченому, навчальними цінностями;
- усією системою навчання і виховання, засобами змісту шкільного курсу фізики та під час розв'язування задач, використовуючи сучасні технології, формувати інтерес як цінну властивість особистості, що сприяє її повноцінному розвитку й творчій активності;